

Sygn. akt I CSK 582/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 6 lipca 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Nadleśnictwo C. z siedzibą
w P.

przeciwko Tadeuszowi K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 6 lipca 2011 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 11 marca 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Wyrokiem z 21 maja 2009 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo Skarbu Państwa – Nadleśnictwo C. w P. wytoczone przeciwko pozwanemu Tadeuszowi K. o zapłatę kwoty 452.524, 90 zł (z ustawowymi odsetkami) z tytułu kary umownej w związku z odstąpieniem przez stronę powodową od umowy zawartej przez strony w dniu 25 marca 2004 r., której przedmiotem było wykonanie przez pozwanego określonych bliżej w umowie robót budowlanych. Roboty te obejmowały przebudowę i rozbudowę sześciu budynków mieszkalnych jednorodzinnych w zabudowie szeregowej oraz budynku mieszkalnego 18-rodzinnego z przeznaczeniem na siedzibę Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w W. i wykonanie innych robót towarzyszących.

Sąd Apelacyjny szawie apelację strony powodowej od wskazanego wyroku oddalił wyrokiem z 11 marca 2010 r.

Sąd drugiej instancji zaakceptował stanowisko Sądu pierwszej instancji, że rozpoznawana sprawa wszczęta przez stronę powodową jest sprawą gospodarczą w rozumieniu art. 479¹ § 1 k.p.c., albowiem strona powodowa występowała w niej jako przedsiębiorca w rozumieniu art. 479² k.p.c. Co do merytorycznego aspektu sprawy stwierdził natomiast – generalnie rzecz ujmując - że strona powodowa nie udowodniła dochodzonego roszczenia, w szczególności zaś okoliczności, iż miała podstawę do odstąpienia od umowy i co za tym idzie, także podstawę do obciążenia pozwanego karą umowną w wysokości 10 % ustalonego wynagrodzenia, a to wobec realnego zagrożenia niedotrzymania przez wykonawcę terminu zrealizowania budowy. Strona powodowa wprawdzie zgłosiła pewne dowody w trakcie postępowania apelacyjnego, niemniej jednak wnioszek o ich dopuszczenie nie zasługiwał na uwzględnienie ze względu na zawartą w art. 381 k.p.c. regulację instytucji nowości w tym postępowaniu.

W skardze kasacyjnej opartej na drugiej podstawie kasacyjnej przewidzianej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. strona powodowa zarzuciła naruszenie art. 379 pkt 5 w związku z art. 378 § 1 i 162 zdanie 2 k.p.c. przez rozpoznanie sprawy – stosownie do art. 479¹ i nast. k.p.c. - w postępowaniu przewidzianym dla spraw

gospodarczych, mimo że sprawa nie miała charakteru sprawy gospodarczej, gdyż strony powodowa nie ma statusu przedsiębiorcy. Tym samym – skoro sprawa powinna być rozpoznana w postępowaniu zwykłym - nie było przesłanek do potraktowania wniosków dowodowych strony powodowej złożonych w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji jako wniosków objętych prekluzją przewidzianą w art. 479¹² § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest bezzasadna.

Zasadniczy w sprawie zarzut nieważności postępowania nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż – wbrew przekonaniu strony powodowej – nie można mówić o pozbawieniu możliwości obrony jej praw przez Sądy obu instancji. Kwestia, czy sprawa między Skarbem Państwa reprezentowanym przez organ państwowej jednostki organizacyjnej, którą są Lasy Państwowe, a przedsiębiorcą – wykonawcą robót budowlanych jest sprawą gospodarczą była już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, dlatego też można w tym względzie odwołać się do stosownej i miarodajnej argumentacji przedstawionej w uzasadnieniu postanowienia tego Sądu z 10 lutego 2011 r., IV CSK 272/10 (niepublik.).

Otóż w uzasadnieniu powyższego postanowienia Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności zwrócił uwagę na treść art. 479¹ § 1 k.p.c., zawierającego definicję „sprawy gospodarczej”. Przepis ten stanowi, że przepisy o postępowaniu w sprawach gospodarczych stosuje się w sprawach ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami, w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. O tym czy w rozumieniu powyższego przepisu sprawa ma charakter sprawy gospodarczej decydują zatem łącznie trzy przesłanki: 1. sprawa jest sprawą ze stosunków cywilnych, 2. toczy się między przedsiębiorcami, 3. jest sprawą w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej.

W sprawie, w której wniesiono rozpoznawaną skargę kasacyjną pozostawało poza sporem, że objęte umową stron roboty budowlane obejmowały przebudowę i rozbudowę sześciu budynków mieszkalnych jednorodzinnych w zabudowie szeregowej oraz budynku mieszkalnego 18-rodzinnego z przeznaczeniem na siedzibę Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w W. i wykonanie innych robót

towarzyszących. Nie ulega więc wątpliwości, że rozpoznawana sprawa spełnia pierwszą przesłankę, gdyż jako sprawa o zapłatę kary umownej zastrzeżonej w umowie o roboty budowlane jest sprawą ze stosunków cywilnych.

Powstaje pytanie, czy spełnione są także pozostałe dwie przesłanki z art. 479¹ § 1 k.p.c., a więc, czy strony są przedsiębiorcami oraz czy sprawa wynika z prowadzonej przez nie działalności gospodarczej

Zgodnie z art. 479² § 1 k.p.c., przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna albo jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. Definicję działalności gospodarczej zawiera art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (jedn. tekst: Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 ze zm.) stanowiący, że działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wyodrębnianie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

W okolicznościach sprawy jest oczywiste, że przedsiębiorcą w rozumieniu powyższych przepisów jest pozwany oraz że przedmiot sprawy wynika z prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Ocenie podlega natomiast problem, czy strona powodowa jest przedsiębiorcą, a jeżeli tak, to czy przedmiot sprawy mieści się w zakresie prowadzonej przez nią działalności gospodarczej.

Stroną powodową jest Skarb Państwa reprezentowany przez jednostkę organizacyjną Lasów Państwowych: Nadleśnictwo C. z siedzibą w P. Skarb Państwa jest osobą prawną, działającą w sferze cywilnoprawnej przez odpowiednie jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, którym przepisy szczególne określają zakres zadań wykonywanych w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa. Jest to własna działalność Skarbu Państwa, wykonywana przez uprawnione do tego *statio fisci*. W uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z 10 lutego 2011 r., IV CSK 272/10, trafnie podkreślono, że zadania i przedmiot działalności Skarbu Państwa wykonywanej w odniesieniu do lasów państwowych przez odpowiednie jednostki organizacyjne określają przepisy ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (jedn. tekst: Dz. U. z 2005 r., Nr 45, poz. 435 ze zm.;

dalej jako ustawa z 1991 r.). Zgodnie zaś z art. 4 ust. 1 oraz art. 32 tej ustawy, lasami stanowiącymi własność Skarbu Państwa zarządza Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe nieposiadające osobowości prawnej, którego jednostki organizacyjne wymienione w ustawie reprezentują Skarb Państwa w stosunkach cywilnoprawnych, każda w zakresie swojej właściwości. W rozpoznawanej sprawie właściwą jednostką jest Nadleśnictwo, kierowane przez nadleśniczego (art. 35 ust. 1 pkt 1).

W ramach sprawowanego zarządu Lasy Państwowe prowadzą gospodarkę leśną oraz gospodarkę gruntami i innymi nieruchomościami oraz ruchomościami związanymi z gospodarką leśną (art. 4 ust. 3 ustawy z 1991 r.), w myśl zaś art. 6 ust. 1 pkt 1 tejże ustawy, gospodarką leśną jest działalność leśna w zakresie urządzania, ochrony i zagospodarowania lasu, utrzymania i powiększania zasobów i upraw leśnych, gospodarowania zwierzyną, pozyskiwania- z wyjątkiem skupu - drewna i innych produktów leśnych a także sprzedaż tych produktów oraz realizacja pozaprodukcyjnych funkcji lasu. Lasy Państwowe mogą też nabywać lasy i inne grunty stanowiące własność osób fizycznych i prawnych, jeżeli jest to uzasadnione potrzebami gospodarki leśnej i nie narusza interesów Skarbu Państwa (art. 37 ust. 1) oraz sprzedawać lasy, grunty i inne nieruchomości Skarbu Państwa pozostające w ich zarządzie (art. 38 ust. 1), a także sprzedawać nieruchomości zabudowane budynkami mieszkalnymi i samodzielne lokale mieszkalne oraz grunty z budynkami mieszkalnymi, nieprzydatne Lasom Państwowym (art. 40a ust. 1). Zgodnie z art. 50, Lasy Państwowe prowadzą działalność na zasadzie samodzielności finansowej i pokrywają koszty działalności z własnych przychodów. Samodzielną gospodarkę leśną, o której mowa wyżej oraz bezpośredni zarząd lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa pozostającymi w zarządzie Lasów Państwowych prowadzą nadleśniczy kierujący nadleśnictwami, które są podstawową jednostką organizacyjną Lasów Państwowych (art. 35 ust. 1 ustawy z 1991 r.).

Wobec takiego stanu prawnego należy podzielić stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w powołanym wcześniej postanowieniu, że Skarb Państwa reprezentowany przez odpowiednie jednostki organizacyjne Lasów Państwowych, w tym Nadleśnictwa, prowadzi działalność gospodarczą w rozumieniu art. 2 ustawy

z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, aczkolwiek bezsprzecznie głównym zadaniem Skarbu Państwa - Lasów Państwowych w zakresie działalności leśnej jest urządzenie, ochrona, zagospodarowanie, utrzymanie i powiększanie zasobów i upraw leśnych oraz gospodarowanie zwierzyną, a nie zarobkowa działalność wytwórcza czy handlowa w tym zakresie, jednak nie ulega wątpliwości, że wykonując te zadania prowadzi on działalność zarobkową wytwórczą i handlową i środkami finansowymi osiągniętymi z tej działalności zarobkowej pokrywa wydatki związane ze swoją podstawową działalnością, którą jest ochrona i rozwój lasów.

Sąd Najwyższy wielokrotnie już wskazywał, że jeżeli prowadzona przez dany podmiot działalność wytwórcza, handlowa lub usługowa nie jest w głównym zakresie (lub nawet w ogóle) nastawiona na zysk, lecz zmierza jedynie do pokrywania kosztów własnymi dochodami, to okoliczność ta nie wyklucza przyjęcia, że podmiot ten prowadzi działalność gospodarczą (zob. np. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 6 grudnia 1991 r. III CZP 117/91, OSNC 1992/5/65, z dnia 30 listopada 1992 r. III CZP 134/92, OSNC 1993/5/79, z dnia 6 sierpnia 1996 r. III CZP 84/96, OSNC 1996/11/150, z dnia 26 kwietnia 2002 r. III CZP 21/02, OSNC 2002/12/149 i z dnia 11 maja 2005 r. III CZP 11/05, OSNC 2006/3/48).

Zapatrywanie to, w ślad za poglądem Sądu Najwyższego zaprezentowanym w postanowieniu z 10 lutego 2011 r., IV CSK 272/10, należy uznać za aktualne także pod rządem art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej.

Oznacza to prawidłowość stanowiska Sądów obu instancji, że Skarb Państwa reprezentowany przez odpowiednie Nadleśnictwo Lasów Państwowych prowadzi działalność gospodarczą i jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 479² § 1 k.p.c. (podobnie zresztą Sąd Najwyższy w orzecznictwie dotyczącym działalności Lasów Państwowych, w tym w wyrokach z 2 kwietnia 2009 r. IV CSK 505/08, niepubl. i z 5 listopada 2008 r. III SK 5/08, OSNP 201/11-12/152 oraz w uchwałach z 14 października 1994 r. III CZP 16/94, OSNC 1995/3/40 i z 3 września 1993 r. III CZP 111/93, niepubl.).

Jeżeli chodzi zaś o kwestię, czy spełniona została trzecia, funkcjonalna przesłanka konieczna do zakwalifikowania sprawy jako gospodarczej na podstawie art. 479¹ § 1 k.p.c., to trafnie stwierdził Sąd Najwyższy w powołanym wcześniej wyroku z dnia 2 kwietnia 2009 r. IV CSK 505/08, że różnorodność sytuacji, jakie mogą wystąpić w tym względzie, nakazuje przesłankę tę ujmować elastycznie. W konsekwencji trzeba przyjmować, że sprawa pozostaje w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez przedsiębiorcę, gdy dotyczy działań przedsiębiorcy stanowiących przejaw wykonywania prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Skoro zaś zgodnie z art. 35 ust. 1 ustawy z 1991 r. o lasach, nadleśniczy prowadzi samodzielną gospodarkę leśną w nadleśnictwie, bezpośrednio zarządza lasami, gruntami i innymi nieruchomościami Skarbu Państwa pozostającymi w zarządzie Lasów Państwowych oraz kieruje nadleśnictwem jako podstawową jednostką organizacyjną Lasów Państwowych, to należy uznać, że roboty budowlane polegające na przebudowie i rozbudowie sześciu budynków mieszkalnych jednorodzinnych w zabudowie szeregowej oraz budynku mieszkalnego 18-rodzinnego z przeznaczeniem na siedzibę Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych w W. pozostają w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Budowa ta pozostaje bowiem w ścisłym związku z możliwością realizowania przez nadleśnictwo jego podstawowego zadania - prowadzenia gospodarki leśnej - w ramach której jest prowadzona działalność gospodarcza. Wymienione budynki pozostają w zasobach gruntów państwowych zarządzanych bezpośrednio przez nadleśnictwo i mieszczą się w nich nie tylko mieszkania służbowe pracowników nadleśnictwa, lecz także siedziba kierownictwa (Dyrekcji) Generalnej Lasów Państwowych, a zatem wszystkie one służą do prowadzenia gospodarki leśnej, w tym działalności gospodarczej oraz realizowania innych zadań nadleśnictwa. Dlatego też sprawa o rozliczenie kosztów omawianej budowy jest związana funkcjonalnie z działalnością gospodarczą prowadzoną przez nadleśnictwo, a tym samym sprawa tocząca się między przedsiębiorcą budowlanym a Skarbem Państwa reprezentowanym przez odpowiednie Nadleśnictwo Lasów Państwowych jest sprawą gospodarczą w rozumieniu art. 479¹ § 1 k.p.c.

Z tych powodów rozpoznawana sprawa jest sprawą gospodarczą, co sprawia, że miały w niej zastosowanie kodeksowe przepisy postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych, w tym art. 479¹² § 1 k.p.c. Zarzut naruszenia art. 379 pkt 5 w związku z art. 378 § 1 k.p.c. był więc nietrafny.

Wobec takiego stanu rzeczy skarga kasacyjna jako bezzasadna podlegała oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.).